

Wrocław, dnia 30 października 2022 r.

Prof. dr hab. Łukasz Błaszczak
Zakład Postępowania Cywilnego
Wydział Prawa, Administracji i Ekonomii
Uniwersytet Wrocławski

Recenzja

rozprawy doktorskiej Pani magister Katarzyny Grajewskiej-Bartosz pt. „*Ewolucja statusu notariusza. Aspekty teoretyczno-prawne i praktyczne*”, Gdańsk 2022
(Wydział Prawa i Administracji, Uniwersytet Gdański)

I. Wprowadzenie

Podstawą do sporządzenia recenzji w przewodzie doktorskim jest uchwała Rady Dyscypliny Nauki Prawne UG z dnia 27 czerwca 2022 r. powołująca moją osobę w charakterze recenzenta w postępowaniu w sprawie nadania Pani magister Katarzynie Grajewskiej-Bartosz stopnia doktora nauk społecznych w dyscyplinie nauki prawne.

Przedmiotowa ocena została dokonana w oparciu o kryteria wskazane w art. 187 ust. 1 i 2 ustawy - Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz.U. z 2018, poz. 1668 z późn. zm.) (dalej jako: PSZWiN). Zgodnie ze wskazaną regulacją rozprawa doktorska prezentuje ogólną wiedzę teoretyczną kandydata w dyscyplinie albo dyscyplinach oraz umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej lub artystycznej (art. 187 ust. 1 PSZWiN). W myśl z kolei art. 187 ust. 2 USzWiN przedmiotem rozprawy doktorskiej powinno być oryginalne rozwiązanie problemu naukowego, oryginalne rozwiązanie w zakresie zastosowania wyników własnych badań naukowych w sferze gospodarczej lub społecznej albo oryginalne dokonanie artystyczne (art. 187 ust. 2 USzWiN). Z powyższego wynika, że rozprawa doktorska, po pierwsze powinna prezentować i odzwierciedlać ogólną wiedzę teoretyczną samego kandydata do stopnia, a po drugie w analizowanym przypadku powinna stanowić oryginalne rozwiązanie problemu naukowego lub oryginalne rozwiązanie w zakresie zastosowania wyników własnych badań naukowych w sferze gospodarczej lub społecznej.

W związku z powyższym konieczne staje się ustalenie, czy wskazane kryteria zostały spełnione w odniesieniu do przygotowanej przez Panią magister Katarzynę Grajewską-Bartosza dysertacji.

II. Wybór tematu rozprawy doktorskiej

Na wstępie należy podnieść, że Pani magister Katarzyna Grajewska-Bartosza niewątpliwie prezentuje ogólną wiedzę teoretyczną z zakresu postępowania cywilnego jako kandydat do stopnia doktora nauk społecznych w dyscyplinie nauki prawne. Wniosek ten można wyprowadzić na podstawie samej treści rozprawy doktorskiej oraz przygotowanych przez nią publikacji.

Odnosząc się do rozprawy doktorskiej, na wstępie należy podkreślić, że Pani magister Katarzyna Grajewska-Bartosza podjęła w niej problematykę statusu notariusza przy uwzględnieniu aspektów teoretyczno-prawnych, jak i również praktycznych. Już sam tytuł przygotowanej rozprawy sugeruje, że mamy do czynienia z zagadnieniem istotnym nie tylko z punktu widzenia teoretycznego, ale i również praktycznego. O ile na chwilę obecną można zetknąć się wieloma różnymi pracami na temat notariatu i funkcjonowania wolnych zawodów, o tyle do tej pory nikt jeszcze nie zgłębił w szerszym (monograficznym) zakresie tematyki ewolucji statusu notariusza przy wykorzystaniu różnych perspektyw badawczych. Nie jest to bowiem kwestia opisanego samego statusu, lecz zwrócenia uwagi na te wszystkie zagadnienia, która zarówno w teorii, jak i w praktyce budzą zastrzeżenia. Nie ulega wątpliwości, że problematyka ta wykazuje duży potencjał do prowadzenia badań naukowych, a w konsekwencji także do wyprowadzenia określonych wniosków (postulatów, założeń). Uczynienie zatem przedmiotem rozważań problematyki ewolucji statusu notariusza stanowi właściwy kierunek i może być podstawą do opracowania rozprawy doktorskiej. Wszystko jednak zależy od ujęcia samego tematu, autorskiego podejścia do zagadnienia oraz zestawienia go z zagadnieniami teoretycznymi, które niewątpliwie się tu pojawiają, a przynajmniej powinny zostać dostrzeżone przez Autorkę rozprawy doktorskiej. Pomimo, że temat wiąże się w sposób ścisły z praktycznym podejściem do przedmiotowego zagadnienia, to jednak uwzględniając standardy rozpraw doktorskich, powinien on zostać mocno osadzony w rozważaniach teoretycznych, a nie rozważaniach o charakterze komentatorskim. W przypadku pracy doktorskiej Pani magister Katarzyny Grajewskiej-

Bartocz należy zauważyć, że obie formuły zostały zastosowane, tzn. z jednej strony Autorka bardzo mocno osadziła temat w rozważaniach teoretycznych, a z drugiej znowu strony poczyniła liczne bardzo wartościowe uwagi praktyczne. Trudno się temu dziwić szczególnie, że przy tak zaprezentowanym temacie, rozważania teoretyczne siłą rzeczy musiałyby zostać wkomponowane w uwagi typowo praktyczne. Element praktyczny jest oczywiście cenny w rozprawach doktorskich jako dodatek wyjaśniający zastosowanie danej instytucji, tyle że nie może on być kwintesencją samej pracy. Na szczęście w pracy doktorskiej przedstawionej do recenzji zarówno rozważania teoretyczne, jak i praktyczne są poczynione we właściwej proporcji. W tym zakresie nie mam żadnych zastrzeżeń, ponieważ proporcja ta jest właściwie dobrana do poszczególnych rozdziałów. Zresztą trudno sobie wyobrazić, aby temat wybrany przez Panią magister osadzał się tylko i wyłącznie w rozważaniach teoretycznych, bez wskazania na praktyczne aspekty. W przypadku opracowań naukowych rozważania naukowców mają służyć nie tylko teorii, ale i praktyce. I tak też jest w przypadku pracy Pani magister Katarzyny Grajewskiej-Bartocz, ponieważ nauka może dużo czerpać z przeprowadzonych przez nią rozważań teoretycznych, a od strony praktycznej może się ona okazać wartościowym materiałem z kolei w pracy notariuszy i w ogóle funkcjonowania wolnych zawodów. Co jednak najistotniejsze i co należy już w tym miejscu podkreślić to, iż Autorka rozprawy doktorskiej pokusiła się o przeprowadzenie badań socjologicznych w przedmiocie statusu notariusza. Uwagi te stanowią niezwykle wartościową część samej dysertacji doktorskiej.

Temat wybrany przez Panią magister doskonale wpisuje się w dzisiejszą dyskusję na temat statusu notariusza jako zawodu zaufania publicznego i form jego wykonywania. Podobnie w dzisiejszej dyskusji zarówno teoretycznej, jak i praktycznej ponownie uzewnętrznia się problem tajemnicy zawodowej i to nie tylko notariuszy, ale i wszystkich innych przedstawicieli wolnych zawodów. Zaprezentowanie zatem problematyki ewolucji statusu notariusz uważam za bardzo dobry wybór. Temat wybrany przez Panią magister niewątpliwie wnosi dużo do dyskusji nie tylko na temat funkcjonowania notariatu, ale roli i misji jaką ma do spełnienia notariusz. Ukazanie różnych płaszczyzn powoduje, że opracowanie ma charakter uniwersalny i staje się cennym materiałem dla każdego naukowca zajmującego się zagadnieniami ustrojowymi, organami ochrony prawnej czy wolnymi zawodami. Można przyjąć, że temat

opracowany przez Panią magister w tej perspektywie badawczej jest dość oryginalny i do tej pory nieopracowany, przynajmniej w tak szerokim zakresie jak uczyniła to Kandydatka do stopnia doktora nauk prawnych.

III. Metody badawcze zastosowane w rozprawie doktorskiej

W pracy zastosowano kilka metod badawczych. Autorka posłużyła się głównie metodą formalno-dogmatyczną, która sprowadzała się do zrelacjonowania poszczególnych regulacji prawnych z uwzględnieniem poglądów zaprezentowanych w odniesieniu do danych instytucji. Wykorzystana została wykładnia językowa, systemowa i funkcjonalna. Metoda dogmatyczna oparta została głównie o dostępną literaturę przedmiotu, zarówno krajową, jak i zagraniczną, pomocne okazało się także orzecznictwo sądów powszechnych. Ponadto zastosowana została w ograniczonym zakresie metoda historyczna, metoda prawno-porównawcza, a także metoda socjologiczna.

Metoda historyczna pozwoliła przedstawić status notariusza z uwzględnieniem jego rozwoju w perspektywie czasowej, poczynając od pierwszego wzorca jakim było Rozporządzeniem Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 27 października 1933 roku- Prawo o notariacie, jak i następujących po nim regulacji, aż do czasów transformacji.

Z kolei metoda prawno-porównawcza wykorzystana została w dość obszernym zakresie i omówiono kilka systemów prawnych, z czego najmniej przydatne są uwagi dotyczące prawa rosyjskiego. Pomijając jednak tę kwestię wydaje się, że rozdział okazał się niezwykle przydatny dla całości kształtu pracy doktorskiej.

Metoda zaś socjologiczna umożliwiła przeprowadzenie badań socjologicznych w oparciu o dane statystyczne.

Nie mam wątpliwości, że zastosowanie każdej ze wskazanych metod okazało się uzasadnione i pomocne w ramach rozważań poczynionych w dysertacji. Kompleksowe podejście do zaprezentowanego tematu wymagało skorzystania ze wskazanych metod.

III. Struktura rozprawy doktorskiej, język pracy, warsztat naukowy, cele i tezy badawcze

Jeżeli chodzi o strukturę pracy doktorskiej, to została ona podzielona na sześć rozdziałów. Rozprawa doktorska liczy łącznie 659 stron. Wszystko to poprzedza „Wstęp”, w którym Autorka sformułowała cele badawcze, a kończą „Wnioski”, w którym Autorka podsumowała dotychczasowe rozważania przeprowadzone w zakresie przyjętego w dysertacji tematu. Jednocześnie praca zawiera odwołanie do aneksów, w których zaprezentowane zostały m.in. wyniki badań.

Recenzowana rozprawa doktorska została napisana co do zasady dobrą polszczyzną. Wywód jest przy tym klarowny, ale także zrozumiały i dla praktyka niebudzący żadnych wątpliwości. Konstrukcja zdań jest właściwa i przyjęty styl również nie budzi zastrzeżeń. Doktorantka potrafi w sposób jasny i przejrzysty prezentować swoje stanowisko. Wnioski wyprowadzone w rozprawie doktorskiej są zrozumiałe i nie budzą zastrzeżeń.

Odnosząc się z kolei do warsztatu naukowego, to i w tym względzie nie mam poważniejszych zastrzeżeń. Autorka wykorzystała dość dużą ilość prac naukowych. W pracy wykorzystano również judykaty sądów powszechnych, Sądu Najwyższego oraz Trybunału Konstytucyjnego. Nie zabrakło odniesienia również do orzecznictwa TSUE. Niewątpliwie ilość ta dowodzi poważnego zaangażowania ze strony Autorki w przygotowanie pracy doktorskiej.

Gdy chodzi o realizację celu badawczego, to zdaniem Autorki, łączy się on z trzema tezami. Według pierwszej tezy dokonane w ostatnich dwóch dziesięcioleciach modyfikacje pozycji prawnej notariusza nie miały uzasadnienia z punktu widzenia potrzeb wymiaru sprawiedliwości, w tym zasad postępowania sądowego. Stanowiły one raczej efekt wewnętrznych sprzeczności co do założeń aksjologicznych leżących u podstaw tego zawodu. Ostatnie zmiany legislacyjne dowodzą z jednej strony, że ewolucja zawodu notariusza sprowadzała się do poszerzenia zakresu praw i obowiązków jakie związane były z wykonywaniem tego zawodu, a z drugiej znowu strony pojawiły się daleko idące ograniczenia niektórych gwarancji związanych z niezależnością notariusza. Kolejna teza wywiedziona przez Autorkę zakłada, iż ponowne zrekonstruowanie założeń aksjologicznych odpowiedzialnych za funkcję jaką powinien pełnić notariusz, ustabilizuje jego status i przyczyni się do oceny prawidłowości

dokonywanych w przyszłości zmian ustawowych. Wreszcie trzecia teza zakłada, że na chwilę obecną niezbędna jest nowelizacja niektórych z obowiązujących norm, w tym przede wszystkim regulujących obowiązki i prawa notariusza zarówno na płaszczyźnie prawa cywilnego, prawa karnego, jak i również prawa procesowego cywilnego i prawa procesowego karnego. Większość problemów jakie biorą się w związku z wykonywaniem zawodu notariusza sprowadza się do dysonansu pomiędzy założeniami leżącymi u podstaw zawodu notariusza a praktyką. W tym zakresie jednym z podstawowych problemów jest tajemnica zawodowa, która ze swej istoty wiąże się z ochroną prawa do prywatności, a z drugiej znów strony poprzez zwiększenie kręgu podmiotów objętych zakresem tajemnicy mamy do czynienia z naruszeniem określonych standardów (i to standardów demokratycznego państwa prawa). Tych problemów jest znacznie więcej i zostały one zidentyfikowane w rozprawie doktorskiej. Można zatem przyjąć, że wskazany przez Panią magister cel rozprawy został w pełni przez nią zrealizowany. Nie mam żadnych zastrzeżeń, gdy chodzi o tak postawiony cel pracy doktorskiej i uważam, że rozprawa dzięki temu dotyka fundamentalnych kwestii związanych z pozycją i statusem notariusza w Polsce.

W warstwie praktycznej niewątpliwie Autorka wykazuje się dużą znajomością przepisów i poszczególnych regulacji. W sposób właściwy zestawia je i wyprowadza określone wnioski. Praca doktorska, co prawda nie jest komentarzem co do praktycznego zastosowania poszczególnych instytucji, lecz powinna charakteryzować się oryginalnym podejściem do danej kwestii. I tak też się stało w przypadku recenzowanej rozprawy. Poza wątkami czysto praktycznymi, wiele miejsca zajmuje analiza teoretyczna związana ze statusem notariusza w obowiązującym systemie prawnym.

IV. Treść pracy i wnioski rozprawy

Odnosząc się już do samej treści rozprawy doktorskiej, to chciałbym zwrócić uwagę jedynie na te kwestię, które moim zdaniem powinny znaleźć się w rozprawie, a zostały pominięte oraz te, które z mojego punktu widzenia są co najmniej kontrowersyjne lub z pewnych względów zbędne. Odniosę się również do tych zagadnień, które w opinii recenzenta zostały zmarginalizowane i to w znacznym stopniu.

W rozdziale I zatytułowanym „*Status prawny notariusza w Polsce w świetle uregulowań ustrojowych-rys historyczny*” Autorka nawiązała do genezy i rozwoju notariatu. Opisała pozycję prawną notariusza w latach 1939-1945 oraz wpływ zmian ustrojowych na status notariusza w dalszych latach. Precyzyjnie omówione zostały zmiany związane z transformacją ustrojową i jej wpływem na status notariusza. Od strony metodologicznej rozdział ten został oczywiście gruntownie przygotowany i opracowany. Problem jednak sprowadza się do tego, że w wielu miejscach ma on charakter nieco przegadany, tzn. poruszone wątki, tak naprawdę, nie mają ścisłego związku z analizowaną w pracy problematyką i mam wrażenie, że rozdział ten został wciśnięty do pracy niejako celem zwiększenia jej objętości, zresztą niepotrzebnie. Nic by się nie stało, gdyby Autorka rozprawy doktorskiej zupełnie z niego zrezygnowała, ponieważ rozważając status notariusza z perspektywy współczesnych regulacji nie ma potrzeby tak obszernego omawiania zagadnień ściśle związanych z samą historią notariatu. Autorka uczyniła to na przeszło 60 stronach. Tymczasem uwagi o charakterze historycznym mogłyby liczyć około 20 stron lub nieco więcej. Najlepiej byłoby, gdyby Autor zrezygnowała w ogóle z tego rozdziału i jeżeli w przyszłości planuje wydanie pracy, to rozdział ten powinien zostać usunięty albo znacznie skrócony, tak aby proporcje względem innych rozdziałów nie były zaburzone, a i tak kwestia ewolucji statusu notariusza zostałaaby w sposób właściwy przedstawiona.

Rozdział II zatytułowany „*Status prawny notariusza de lege lata i projektowane zmiany*” skupia się na omówieniu statusu notariusza z różnych perspektyw badawczych. Pani magister analizuje status prawny notariusza jako zawodu zaufania publicznego, który realizuje określone ustawowe funkcje. Ponadto omawia przynależność notariusza do samorządu zawodowego oraz zasady odpowiedzialności dyscyplinarnej. Notariusz jest także zestawiany z kategorią przedsiębiorców. W tym zakresie jednak uważam, że Autorka pracy powinna poświęcić więcej uwagi na temat form wykonywania zawodu notariusza. Omawiając status przedsiębiorcy warto byłoby rozwinąć uwagi o kwestie związane z funkcjonowaniem spółki partnerskiej czy spółki jawnej, które to formy mogą skupiać pod względem organizacyjnym osoby wykonujące zawód notariusza. Dodatkowo w tym kontekście warto byłoby zastanowić się nad kwestią odpowiedzialności w przypadku, jeżeli notariusz działa w zorganizowany sposób w formie spółki osobowej. Wbrew pozorom, zagadnienie to, właśnie pod względem

praktycznym wywołuje liczne wątpliwości. Bardzo interesujące są natomiast uwagi związane z deontologią zawodu notariusza i obowiązkami jakie wynikają z Kodeksu Etyki Zawodowej. Rozważania te są o tyle cenne, że w większości wypadków autorzy omawiając problematykę wolnych zawodów pomijają w ogóle tę kwestię. Tymczasem wydaje się ona fundamentalna i to z wielu powodów. Każdy wolny zawód jest bowiem osadzony w określonej strukturze prawno-społecznej, a co za tym idzie, poszczególne kodeksy zasad etyki nakładają na podmioty wykonujące wolne zawody określone obowiązki, które wiążą się zarówno z formą wykonywania zawodu, jak i misją, która leży u ich podstaw. Niezwykle ciekawie przedstawia się analiza obowiązków notariusza wynikająca z przepisów ustawy o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy i finansowaniu terroryzmu.

W rozdziale III zatytułowanym „*Status prawny notariusza w postępowaniu cywilnym w świetle obowiązku zachowania tajemnicy notarialnej*” zwrócono uwagę na najważniejsze kwestie związane z aktywnością urzędu notariusza w postępowaniu cywilnym. Rozdział ten został gruntownie przygotowany i zawiera niezwykle cenne spostrzeżenia, szczególnie odnoszące się do problematyki tajemnicy zawodowej. Tajemnica zawodowa została omówiona w odniesieniu do samego notariusza, który występuje jako świadek w procesie, ale także w odniesieniu do dokumentów notarialnych, które mogą być przedstawiane jako dowody w postępowaniu sądowym. Wydaje się jednak, że Autorka powinna również zwrócić uwagę na propozycje zmian, jakie są planowane i które wiążą z możliwością wydawania przez notariusza nakazów zapłaty. To z kolei w istotny i fundamentalny sposób zmieni optykę i postrzeganie notariusza na płaszczyźnie prawa procesowego cywilnego. Notariusz będzie bowiem występował wówczas jako organ orzecznicy.

Rozdział IV zatytułowany „*Status prawny notariusza w postępowaniu karnym w świetle obowiązku zachowania tajemnicy notarialnej*” obejmuje analizę różnych zagadnień związanych z postępowaniem karnym i omówieniem statusu notariusza na tej płaszczyźnie. Zwrócono uwagę na kwestię obowiązku notariusza co do zawiadomienia o popełnieniu przestępstwa, statusu notariusza jako podejrzanego i oskarżonego, czy też odpowiedzialności karnej notariusza za nadużycie funkcji. Autorka rozprawy doktorskiej poddała analizie także zagadnienia związane z zachowaniem tajemnicy notarialnej i przesłuchania notariusza w postępowaniu karnym. Nie mam

zastrzeżeń, gdy chodzi o zakres przedmiotowy tego rozdziału. Uważam, że został on gruntownie przygotowany i bardzo dobrze się stało, że Autorka poza sferą cywilnoprocesową, odniosła się także do postępowania karnego.

Rozdział V zatytułowany „*Status notariusza w wybranych systemach prawnych*” odnosi się do omówienia statusu notariusza w systemie prawa rosyjskiego, prawa niemieckiego oraz francuskiego. Rozdział ten ma duży walor poznawczy, natomiast można się zastanawiać nad sensem omawiania akurat rozwiązań wynikających z prawa rosyjskiego, szczególnie że na chwilę obecną nie powinny być czerpana żadne wzorce z tego systemu i wydaje się, że w przyszłości nie będzie on miał większego znaczenia dla prac legislacyjnych związanych z tym zawodem. Przy publikacji pracy należałoby zrezygnować z tych rozważań.

Rozdział VI zatytułowany „*Status notariusza z perspektywy notariusza – badania socjologiczne*” stanowi niejako podsumowanie dotychczasowych uwag poczynionych przez Autorkę. W rozdziale tym odzwierciedlone zostały wyniki badań przeprowadzonych przez Panią magister. Kwerenda przeprowadzona w tym zakresie przez Autorkę niesie w sobie dużą wartość naukową i niewątpliwie wpływa na jej ostateczną ocenę.

Z oczywistych względów nie jestem w stanie ustosunkować się do wszystkich kwestii poruszonych przez Autorkę. Niemniej jednak w ramach niniejszej recenzji starałem się zwrócić Doktorantce uwagę przynajmniej na te zagadnienia, które warto byłoby rozszerzyć lub dopisać. Dzięki temu praca miałaby wyraźniejszy charakter i byłaby kompletna pod każdym względem. Zwrócenie uwagi na powyższe kwestie nie ma na celu napiętnowania przedmiotowej rozprawy doktorskiej, nawet unikałbym stwierdzenia, że są to uwagi krytyczne. Proponowałbym potraktowanie tych uwag jako sugestii recenzenta, których uwzględnienie mogłoby sprawić, iż rozprawa przedstawiona mi do recenzji po jej publikacji byłaby opracowaniem naukowym bardzo dobrym i na bardzo wysokim poziomie naukowym. Poza wskazanymi uwagami poszczególne rozdziały przedstawiają dużą wartość merytoryczną z punktu widzenia całości rozważań poczynionych przez Autorkę. Rozważania te prowadzone są zasadniczo na wysokim poziomie naukowym.

Biorąc pod uwagę treść rozprawy doktorskiej, należy podnieść, że wykazuje ona duże walory poznawcze i niewątpliwie zawiera odniesienia do zagadnień, które mają istotne znaczenie w praktyce.

V. Konkluzja

Uważam, że przedłożona mi do recenzji rozprawa doktorska Pani magister Katarzyny Grajewskiej-Bartosz może być podstawą do dalszego procedowania z uwagi na to, że spełnia ona podstawowe kryteria przewidziane dla rozpraw doktorskich. Ocena pracy jest jednoznacznie pozytywna. Jako rozprawa doktorska stanowi ona przykład oryginalnego rozwiązania określonego w niej problemu naukowego i stanowi przy tym oryginalne rozwiązanie w zakresie zastosowania wyników własnych badań naukowych w sferze gospodarczej lub społecznej.

Praca doktorska Pani magister Katarzyny Grajewskiej-Bartosz jest pracą dobrą, która została przygotowana w sposób rzetelny i prawidłowy. Otwiera ona pole do dyskusji naukowej w przedmiocie statusu notariusza i stanowi niewątpliwie interesujące spojrzenie na badane zagadnienie nie tylko w wymiarze teoretycznym, ale i praktycznym.

Biorąc pod uwagę dotychczasowe z pełnym przeświadczeniem rekomenduję nadanie Pani magister Katarzynie Grajewskiej-Bartosz stopnia doktora nauk społecznych w dyscyplinie nauki prawne.

Prof. dr hab. Łukasz Błaszczak